

Politisk kronik

2. halvår 2005

Af Lars Bille, lektor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Efterlønnen blev et af de politiske temaer, partierne beskæftigede sig med på deres sommergruppemøder. Undtagen Dansk Folkeparti. Ganske vist havde partiets medlem af Europaparlamentet Mogens Camre og partiets EU-ordfører Morten Messerschmidt i en kronik i JyllandsPosten ventileret tanker om, at efterlønnen kun skulle være for de nedslidte, men den tanke blev omgående og direkte dræbt af partiformand Pia Kjærsgaard den 11. juli. Hun fastslog utvetydigt, at debatten om efterløn var ikke-eksisterende i Dansk Folkeparti. Partiet stod bag efterlønnen, så der skulle ikke skabes et indtryk i offentligheden af, at der var slinger i den politiske kurs. Hun ville dog ikke kategorisk afvise, at partiet kunne være med til at vedtage velfærdsreformer, der ændrede ved efterlønnen, når Velfærdskommissionen sidst på året kom med sit udspil, men det var under ingen omstændigheder til debat nu. Morten Messerschmidt og Mogens Camre stak omgående piben ind. Den ekstreme topstyring af partiets udadrettede aktiviteter blev endnu en gang demonstreret i fuld offentlighed.

Den største interesse samlede sig om meldingerne fra Venstre og Socialdemokraterne. På Venstres sommertræf i Århus den 6. august sagde statsminister Anders Fogh Rasmussen under en duel med Socialdemokraternes formand Helle Thorning-Schmidt, at partierne måtte kigge på, hvordan der kunne laves en

reform, så der skete en gradvis udskydelse af det tidspunkt, hvor man trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet, men at det skulle være sådan, at mennesker, der virkelig var nedslidte, kunne trække sig tilbage før tid. Ordet efterløn nævnte han dog ikke direkte.

Den 17. august offentliggjorde den socialdemokratiske ledelse på sommergruppemødet partiets udspil om velfærdsreformer. I hovedtræk indebar udspillet, at efterlønnen fastholdtes som en fem-årig rettighedsbaseret ordning, at efterlønsalderen gradvist hævedes fra 60 til 62 år i perioden 2015 til 2026, at aldersgrænsen for folkepension fulgte med og hævedes fra 65 til 67 år, at efterlønsbidraget blev gjort frivilligt, dog at retten til at modtage efterløn blev gjort afhængig af medlemskab af en a-kasse i 38 år mod hidtil 25 år. Socialdemokraternes egne beregninger viste, at forslaget ville give staten en besparelse på 16,5 milliarder kroner, når det var fuldt implementeret. Det var en betingelse, at denne besparelse skulle bruges til forskellige velfærdsforbedringer, eksempelvis på uddannelses-, kontanthjælp- og revalideringsområdet, og ikke til skattelettelser.

Forslaget betød en ændring i forhold til det, partiformanden hidtil havde sagt, nemlig at en ændring af efterlønsordningen ikke ville komme til at berøre dem over 40. De politiske modstandere, først og fremmest Dansk

Folkeparti, var ikke sene til at påpege dette løftebrud, som de meget bevidst kaldte det for at kalde mindelserne fra Poul Nyrup Rasmussens løftebrud i 1998 frem i vælgerens bevidsthed.

Udspillet vakte modstand hos de faglige organisationer for lærere, pædagoger, fængselsfunktionærer og sygeplejersker, som fandt, at kravet om at have været medlem af en a-kasse i 38 år reelt ville afskære netop deres medlemmer fra at kunne modtage efterløn. Paraplyorganisation, FTF, karakteriserede forslaget som diskriminerende og bagudrettet.

Trods disse indsigelser vedtog den socialdemokratiske hovedbestyrelse den 20. august uden afstemning udspillet. Hermed var det blevet officiel socialdemokratisk politik, og partiet stod nu – i dette spørgsmål i hvert fald – samlet bag partiformanden, hvilket præcis havde været hendes formål med også at få det konfirmeret i hovedbestyrelsen og ikke kun i folketingsgruppen.

Det Radikale Venstre bød bevægelsen i den socialdemokratiske holdning til en reform af efterlønnen velkommen, men bevægelsen var ikke vidtgående nok. På de radikales sommergruppemøde den 18. august erklærede den radikale leder Marianne Jelved, at efterlønnen helt skulle afskaffes om ti år. I stedet skulle der indføres en seniorpension for dem over 60 år, der efter en visitation af kommunen blev vurderet til at være nedslidte. Mens Socialdemokraterne lagde afgørende vægt på, at efterlønnen var en retting, betød de radikales forslag, at det netop ikke var en retting, men noget der skulle tildeles efter ansøgning.

Her var en principiel uenighed på et vigtigt reformområde mellem de to partier, der stadig søgte at fremstå som et alternativ til regeringen. Netop det blev der udtrykt skepsis over for på de radikales 100 års jubilæumslandsmøde den 17.-18. september. Her var

der flere fortalere for – blandt andet europaparlamentarikerens Anders Samuelsen – at partiet skulle stå friere i forhold til Socialdemokraterne. Dette afvistes dog bestemt af Marianne Jelved, som advarede mod at tro, at der kunne laves kompromiser med Venstre og den kontraktspolitik, statsministeren lagde så megen vægt på at føre.

Interessant nok fandt De Konservatives politiske ordfører Pia Christmas-Møller, at de radikales efterlønsforslag var en god kopi af deres eget forslag, så hvis det blot var de radikale og konservative, der skulle blive enige, var det en smal sag, erklærede hun. Venstre derimod var afvisende. Især kravet om 38 års medlemskab af en a-kasse fandt de helt uspiseligt.

Den 18. september udtalte socialminister Eva Kjer Hansen i et interview i Morgenavisen Jyllands-Posten, at uligheden i samfundet gerne måtte blive større, for den skabte dynamik. Hun mente ikke, at der skulle bruges kræfter på at bekæmpe rigdom og på at udjævne forskellen mellem de rigeste og de fattigste. Lad de rige blive rigere, sagde hun og tilføjede, at hun ikke så ulighed som noget problem i sig selv. Det var markante ideologiske udtalelser fra en socialminister, udtalelser som i øvrigt i deres substans mindede meget om de holdninger, Anders Fogh Rasmussen i 1993 havde advokeret for i sin bog »Fra socialstat til minimalstat«. Hun og hendes særlige politiske rådgiver i ministeriet Christopher Arzrouni kunne måske være af den opfattelse, at hun blot havde givet udtryk for, hvad der var genuin liberalt tankegods og politik og derfor ukontroversielt for en liberal socialminister at udtale offentligt.

Men her havde hun og hendes spindoktor imidlertid totalt fejllæst de realpolitiske kendsgerninger. Pia Kjærsgaard rykkede omgående ud med en stærk afstandtagen fra udtalelserne, som hun karakteriserede som dybt usympatiske og – nok så vigtigt – samtidig

fastslog, at hvis det blev regeringens officielle politik, skulle den ikke længere regne med opbakning fra Dansk Folkeparti. Så kom den ikke til at sidde længe. På det ugentlige pressemøde den 20. september tog statsministeren afstand fra socialministerens måde at udtrykke sig på. Han fastslog, at det var regeringens politik at skabe et samfund, der hang godt sammen, og det betød, at der ikke burde være for store økonomiske og sociale uligheder. Den erklæring fandt Pia Kjærsgaard tilfredsstillende.

Oppositionspolitikere til venstre for regeringen, som havde taget kraftigt afstand fra socialministerens udtalelser, lod ikke en for dem så god sag gå fra sig. Socialistisk Folkepartis formand Villy Søvndal agtede således at kalde socialministeren i samråd i Folketingets Socialudvalg den 23. september. Så måtte det vise sig, om det var statsministeren eller socialministeren, der tegnede regeringens politik, og om hvor Dansk Folkeparti reelt stod med hensyn til ulighed, når det kom til stykket. Han varslede også et mistillidsvotum til socialministeren, når Folketinget trådte sammen til en ny samling.

Socialminister Eva Kjer Hansen gav dagen efter statsministerens irettesættelse udtryk for den opfattelse, at der ikke var nogen grundlæggende forskel på det, Anders Fogh Rasmussen sagde, og det hun havde sagt i interviewet. Med andre ord fastholdt hun de facto sine synspunkter. Det var uholdbart i forhold til regeringens støtteparti, så efter et møde mellem Anders Fogh Rasmussen og Pia Kjærsgaard gav statsministeren i en telefonsamtale den 21. september Eva Kjer Hansen valget mellem at trække sine udtalelser om ulighed tilbage eller gå som socialminister. Herefter udsendte hun en pressemeddelelse, hvori hun uforbeholdent trak sine udtalelser tilbage.

Det politisk mest interessante kan på lidt længere sigt vise sig at være, at Eva Kjer

Hansens udtalelser om, at økonomisk ulighed ikke nødvendigvis var et problem, faktisk fik støtte fra flere af Venstres folketingsmedlemmer og fra tillidsfolk i partiorganisationen. De mente, at hun blot havde givet udtryk for ægte liberale synspunkter, synspunkter som det gik for langsomt med at få realiseret. Venstres partiforeninger debatterede netop på det tidspunkt udformningen af parties nye principprogram, der skulle vedtages på landsmødet i 2006. I den debat indgik de stærkt profilerede 10 liberale teser, som en kreds af yngre venstrefolk med Søren Pind i spidsen havde fremlagt i sommeren 2003. Flere af disse teser var et direkte opgør med lighedstanken og helt på linie med socialministerens udtalelser. Også i tænketanken CEPOS kunne der hentes fuld støtte til en skærpet liberal politik.

Mens det således diskuteredes i Venstre, hvor liberalt partiet skulle være, og hvor hurtigt liberale synspunkter kunne/skulle omsættes i lovgivning, var der nogle, der allerede havde tabt både tålmodigheden og troen på Venstre, Danmark Liberale Parti. Den 24. september stiftede de 30 fremmødte fra Foreningen Liberalisterne i Valby Medborgerhus enstemmigt at omdanne foreningen til et politisk parti. De håbede at få tilladelse til at kalde sig Liberalisterne. Partistiftelsen vil givetvis ikke ændre det politiske landskab, men den var endnu et vidnesbyrd om, at det ulmede i det liberale segment. Skatteminister Kristian Jensens – for en minister bemærkelsesværdige – melding den 24. november om, at målet ved næste valg måtte være, at Venstre gennem en skærpet liberal profil gik frem, selv om det skulle ske på regeringspartnerens bekostning, pegede i samme retning.

For oppositionen var konklusionen klar. Forløbet havde vist, hvad der var regeringens egentlige mål, nemlig at skabe større ulighed, men at dette blot ikke skulle udtales så direkte og slet ikke offentligt. Det var også, hvad oppositionspolitikere gav udtryk for under Fol-

ketingets åbningsdebat den 6. oktober, hvor ulighed og de forestående velfærdsreformer herunder efterlønnen var de centrale temaer. Regeringen fik Dansk Folkepartis støtte til en vedtagelse, der blandt andet forpligtede regeringen til at arbejde for, at Danmark også i fremtiden skal være et samfund uden alt for store sociale og økonomiske forskelle. Regeringen undgik dermed vedtagelsen af et forslag fra Socialistisk Folkeparti, Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre om, at regeringen var skyld i en øget social ulighed.

Det stod efter åbningsdebatten klart, at statsministeren lagde afgørende vægt på, ja nærmest havde det som en betingelse, at både Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti blev forligsdeltagere i de kommende velfærdsreformer. Mulighederne for et sådant bredt forlig blev ikke forringet af, at Socialdemokraternes finansordfører Henrik Sass Larsen til Politiken den 21. december udtalte, at partiet var indstillet på at lempe kravet om 38 års medlemskab af en a-kasse for at gøre sig fortjent til efterløn.

Mens det blev ved småulmeriet i Venstre brød en konflikt i Socialdemokratiet ud i lys lue i oktober. Allerede da Socialdemokraterne den 17. juni indgik et integrationsforlig med regeringen og Dansk Folkeparti, var der udtalt modstand mod forliget i den socialdemokratiske folketingsgruppe og i partiets bagland. Kritikerne fandt, at især bestemmelserne om at klippe i børnechecken til forældre, der ikke fulgte kommunens påbud og om at fjerne den ene ydelse til ægtepar på kontanthjælp, hvis de ikke skaffede sig 300 arbejdstimer i løbet af to år, var for urimelige. Den sidste bestemmelse – populært kaldet forklædedydelsen – var især møntet på at få indvandrerkvinder ud på arbejdsmarkedet.

Det blev netop den konkrete udmøntning af integrationsaftalens del om kontanthjælp, der udløste uroen i partiet og uenigheden med regeringen. Den 14. oktober afholdtes et møde

mellem integrationsminister Rikke Hvilshøj og forligspartierne inden integrationsaftalen skulle sendes i høring som lovforlag. Socialdemokraterne havde udvidet deres forhandlingsdelegation, så den udover partiets integrationsordfører Anne-Marie Meldgaard også omfattede arbejdsmarkedsordfører Thomas Adelskov og socialordfører Mette Frederiksen.

På selve mødet og efterfølgende også til pressen udtalte Mette Frederiksen, at Socialdemokraterne havde store betænkeligheder ved, at visse kontanthjælpsmodtagere uden reel arbejdsevne ville få frataget hjælpen, fordi de ikke ville være i stand til at opnå 300 timers ordinært arbejde. Den forringelse af nogle af de dårligst stillede sociale situation vakte bekymring. Partiets overvejelser mandede ud i, at det stadig stod bag forliget, men med det forbehold, at det først ville gennemgå høringssvarerne for eventuel kritik før det traf en endelig beslutning.

Det fik omgående beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen og integrationsminister Rikke Hvilshøj til at meddele, at hermed havde Socialdemokraterne de facto meldt sig ud af forliget, en tolkning som Dansk Folkeparti fuldt ud tilsluttede sig. Enten var partiet fuldt og helt med på det, der var aftalt den 17. juni eller også var det slet ikke med. Statsministeren belærte den socialdemokratiske ledelse om, at sådan var nu engang de elementære parlamentariske spilleregler på Christiansborg. Ergo havde partiet selv meldt sig ud af forliget.

Den tolkning var Socialdemokraterne – undtagen partiets hovedforhandler integrationsordfører Anne-Marie Meldgaard – helt uenige i. De mente, at partiet var blevet smidt ud af forhandlingerne, ene og alene fordi regeringen og Dansk Folkeparti havde en gusten taktisk interesse i at forhindre partiets nye formand i at nå et af de mål, hun havde sat sig, nemlig at deltage i og dermed præge så mange forlig

som muligt. De havde også en interesse i at genåbne den socialdemokratiske uenighed om en »stram« eller »slap« udlændingepolitik, som integrationsaftalen med regeringen ellers så ud til at have kunnet lukke.

Den 19. oktober meddelte Anne-Marie Meldgaard via TV-avisen, at hun trak sig som integrationsordfører, fordi hun var uenig i partilinen. Endnu et socialdemokratisk opgør om udlændingepolitikken udspillede sig i mediernes, som kunne øse flittigt af citater fra kommentarvillige socialdemokratiske borgmestre og tillidsfolk. Hjemvendt fra en uges ferie den 23. oktober slog Helle Thorning-Schmidt fast, at partiet stadig stod for en fast og konsekvent udlændingepolitik, men at det også havde nogle sociale bekymringer på vegne af de svage stillede i samfundet, som det ikke kunne komme igennem med, fordi regeringen var mere interesseret i christiansborgfnidder end i at løse et konkret socialt problem.

Hun fandt, at Anne-Marie Meldgaard havde svigtet hende, sagen og partiet ved at gå på den måde, hun havde gjort. Udlændingepolitikken ville nu, sagde hun, blive forankret direkte i ledelsen ved at udnævne næstformanden i folketingsgruppen og finansordfører Henrik Sass Larsen til integrationsordfører. Den 25. oktober bakkede en enig folketingsgruppe entydigt op om partiformandens linje. Her kunne hun notere en gevinst, og dette kunne nok være tiltrængt, for regeringen lod ikke nogen lejlighed gå fra sig til at fremstille partiet og især dets formands adfærd i denne og andre sager som inkompetent, slingrende, utroværdig, svag og amatøragtig.

Substansen i den linie fastholdt regeringen over for Socialdemokraterne under efterårets finanslovsforhandlinger. Men den behøvede dem jo heller ikke, da det var med Dansk Folkeparti, at regeringen ville hente sit flertal, og forventningen var, at det i realiteten ikke ville volde de store problemer at indgå det femte finanslovsforlig med støttepartiet.

Det var på baggrund af en særdeles sund dansk økonomi, at finansminister Thor Pedersen den 25. august fremlagde regeringens forslag til finanslov for 2006. Det opererede med indtægter på 507,5 milliarder kroner og udgifter på 467,5 milliarder kroner, altså et overskud på statens finanser på 40 milliarder kroner. Og da overskuddet i 2005 tegnede til at blive langt større end forudsat i finansloven for 2005, kunne det friste til at iværksætte nye udgiftskrævende initiativer. Men den fristelse modstod regeringen. Regeringen havde under valgkampen udstedt valgløfter for 24 milliarder kroner og dem tog den nu – omend gradvist og i beskedent omfang – fat på at indfri.

Thor Pedersen sagde ved præsentationen, at alt hvad regeringen nu gjorde, havde den sagt tidligere, at den ville gøre, og han begrundede dermed manglen på overraskelser i forslaget. Selv karakteriserede han det som en slags bogholderfinanslovsforslag uden store nye initiativer. De ville først komme, når Velfærdskommissionen og Globaliseringsrådet havde fremlagt deres rapporter. Derefter ville regeringen udarbejde en ny økonomisk plan, der skulle række frem til 2015. Den ville indeholde klare mål for fortsat vækst i beskæftigelsen, nedbringelse af den offentlige gæld og en gradvis sænkning af beskatningen. Især det sidste pressede De Konservative stærkt på for at få gennemført.

Oppositionens reaktion på forslaget var generelt afdæmpet. Kritikken gik primært på at forslaget var visionsløst, uden svar på fremtidens udfordringer, og at det var for fedtet. Socialdemokraterne, der fremlagde deres udspil den 5. september, var indstillet på øge de offentlige udgifter væsentligt mere end regeringen til bekæmpelse af den efter deres opfattelse stigende sociale ulighed i samfundet. Det skulle ske ved blandt andet at give et kraftigt løft i de månedlige ydelser til førtidspensionisterne, at afskaffe den lave integrationsydelse – starthjælpen- og indføre et takst-

stop, der skulle holde priserne for busser og daginstitutioner i ro. Desuden skulle der afsættes betydeligt mere til forskning og uddannelse.

Det sidste var Det Radikale Venstre helt enige i, men ellers var det forslag præget af en realistisk erkendelse af, at partiet ikke for tiden havde nogen nævneværdig parlamentarisk indflydelse og derfor lige så godt kunne fremlægge sit langsigtede mål fremfor konkrete realiserbare indspil i forhandlingsprocessen. Og disse langsigtede mål afslørede, at der var en ret så stor uenighed med Socialdemokraterne om, hvor mange penge der skulle bruges til ældrepleje, førtidspensionister samt ikke mindst uenighed om finansieringen af deres respektive forslag og om den langsigtede økonomiske politik. Det blev vanskeligere og vanskeligere at se de to partier som et troværdigt regeringsalternativ.

Hverken Socialdemokraterne eller de radikale blev inddraget i de egentlige finanslovsforhandlinger. Den centrale aktør var og blev Dansk Folkeparti og dets udspil, som blandt andet lagde vægt på at give flere midler til førtidspensionisterne, indeholdt ikke forslag eller initiativer, der kunne blokere for et forlig. Forhandlingerne forløb da også ganske planmæssigt og uden dramatiske indslag. Det nærmeste, der kunne fremkalde lidt spænding, var Dansk Folkepartis krav om, at en finanslovsaftale skulle indeholde en klar og bindende aftale om en mere effektiv terrorbekæmpelse med blandt andet øget videoovervågning og en styrkelse af Politiets Efterretningstjenestes adgang til at indhente oplysninger. Det var ikke alle i regeringspartierne, især ikke i Venstre, der var tilhængere af at give flere beføjelser til politiet om mere overvågning.

Efter den traditionelle nattesance indgik regeringen den 7. november for femte gang et finanslovsforlig med Dansk Folkeparti. Forliget blev ca. to milliarder kroner dyrere end

regeringens oprindelige udspil, men det anførte ikke en meget tilfreds finansminister, fordi skattestoppet var fastholdt, væksten i de offentlige udgifter blev begrænset, velfærden blev øget, gælden blev nedbragt samt forbedringer gennemført for såvel de yngste som de ældste. Han ville derfor gerne kvittere for indsatsen fra Dansk Folkeparti.

Her kunne man slet ikke få armene ned. Pia Kjærsgaard erklærede, at de havde fået mange af deres ønsker igennem, ja faktisk vidste hun ikke på pressemødet, hvad de ikke havde fået igennem. Listen var også lang. Den rakte fra blandt andet 610 millioner kroner til en skattefri ydelse til førtidspensionister over 150 millioner kroner til en fortsat styrkelse af indsatsen mod terror herunder større overvågning samt bedre muligheder for aflytning og 17,4 millioner kroner til en forstærkning og renovering af gulvet i riddersalen på Rosenborg Slot for at slutte med at afsætte 4 millioner kroner årligt til at etablere et dyrevelfærdsrejsehold. Atter havde Dansk Folkeparti formået at få flere af den type mindre og små, men tydelige og let forklarlige mærkesager igennem.

Socialdemokraterne stod ret så isolerede. Af delforlig af betydning var de ud over forliget om satspuljen kun med i fordelingen af de 855 millioner kroner til forskningen, som stammede fra salget af UMTS-licenser til tredje generations mobilnet, en fordeling som primært gik til Det Strategiske Forskningsråds natur- og sundhedsvidenskabelige område, mens universiteterne mod deres egen forventning ikke fik del i midlerne. Det Radikale Venstre deltog også i forlig om brugen af Landsbyggefondens midler indenfor den almene boligsektor og i et jernbaneforlig. Da disse forlig var flerårige, betød det, at Socialdemokraterne ikke ville blive inviteret, når planerne for den fremtidige politik og justeringerne af den for trafik og almene boliger skulle føres ud i livet gennem konkret lovgivning.

Finansloven blev vedtaget med alle partiernes stemmer undtagen Socialistisk Folkeparti og Enhedslistens. Den partipolitisk væsentligste konklusion var, at Det Radikale Venstre og Socialdemokratiet havde distanceret sig fra hinanden, og at den reelle magtkonstellation i Folketinget med Dansk Folkeparti som nøglepartiet endnu en gang var blevet demonstreret.

I det tidlige efterår 2003 havde regeringen nedsat Velfærdskommissionen. Blandt dens vigtigste opgaver var at analysere, om de stigende velfærdsudgifter frem til 2020 kunne finansieres med uændrede skatter, og fremkomme med forslag til reformer, der kunne øge arbejdsuddannelsen og beskæftigelsen. Den skulle også fremkomme med nye forslag til at finansiere velfærdsydelse samt komme med forslag til socialt afbalancerede velfærdsreformer, der ville sikre, at nuværende generationer ikke overlod regningen til kommende generationer.

Lige siden dens nedsættelse var ethvert politisk initiativ til iværksættelse af velfærdsreformer blevet udskudt med henvisning til, at man måtte afvente kommissionens endelige rapport. Især Venstre havde være meget tavs om sådanne reformer ud over at fastslå, at de skulle vedtages med et bredt flertal, og at de ikke skulle komme som en tyv om natten, men først træde i kraft efter at vælgerne med deres kryds havde haft mulighed for at ytre sig i forbindelse med et folketingsvalg.

Forhåndsinteressen var derfor enorm, da kommissionen den 7. december offentliggjorde rapporten. Det hører i hvert fald til de absolutte sjældenheder, at offentliggørelsen af en kommissionsrapport bliver transmitteret direkte i TV. Kommissionens formand professor Torben M. Andersen fremlagde 43 forslag, hvoraf hovedparten handlede om at sikre, at flere mennesker fremover stod til rådighed for arbejdsmarkedet med de fornødne opdaterede kvalifikationer, så finansierin-

gen af det velfærdssamfund, der var sikret, og radikale forandringer nødvendiggjort af en ukontrolleret udvikling kunne undgås.

Midlerne hertil var blandt andet en gradvis afskaffelse af efterlønnen, en gradvis forhøjelse af folkepensionsalderen, tiltag der skulle føre til, at de unge hurtigere gennemførte deres uddannelse, en omlægning af skattesystemet så skatten på arbejdsindkomster sænktes, en opstramning af reglerne for dagpenge, fleksjob og kontanthjælp, så incitamentet for de ledige til at tage et arbejde blev større, en særlig indsats for at få indvandrere ind på arbejdsmarkedet, og en indførelse af øget, men begrænset brugerbetaling på sundhedsområdet.

Statsminister Anders Fogh Rasmussen udpegede to områder som de centrale. Det ene var, at tidspunktet for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet skulle udsættes og det andet, at flere indvandrere skulle i arbejde. At de 43 forslag ifølge kommissionen udgjorde en samlet reformpakke, der ville fremtidssikre velfærdssamfundet godtog statsministeren ikke. Han kunne således allerede et par timer efter offentliggørelsen meddele, at de dele af Velfærdskommissionens rapport, der handlede om skat og brugerbetaling ikke på nogen måde ville indgå i de forhandlinger om velfærdsreformer, som regeringen ville fremlægge i begyndelsen af 2006. Dermed var rapporten omgående blevet politisk snittet til og det på en måde, som både Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti udtrykte tilfredshed med. Statsministeren gentog sit ønske om et forlig om velfærdsreformerne, der mindst omfattede begge disse partier. De Konservative, som i sin tid havde presset på for at få nedsat kommissionen, var knap så begejstrede for nedskydningen af skatte-spørgsmålet.

Den 15. november afholdtes det første kommunal- og regionsvalg efter strukturreformens vedtagelse. De 271 kommuner var re-

duceret til 98 og i disse skulle 11.407 kandidater konkurrere om 2.522 pladser i byrådene. De 14 amter var afløst af fem regioner og her stod 1.422 kandidater parat til at besætte de 205 pladser. Netop fordi der var gennemført disse strukturelle ændringer i det lokalpolitiske landkort, gav det ikke megen mening at sammenholde forløbet og resultatet af valgene med det foregående kommunalvalg i 2001, et valg som ydermere adskilte sig fra andre kommunalvalg ved at blive afholdt samme dag som folketingsvalget.

Det var dog klart, at ændringerne var til gavn for de mindre og mellemstore partier, ganske enkelt fordi de nu kunne stille op i praktisk taget alle 98 kommuner, og fordi den reelle spærregrænse for at få indvalgt en kandidat ville falde fra omkring 5,5 procent af de afgivne gyldige stemmer til omkring 3,5 procent. Forklaringen var den enkle, at antallet af pladser i de enkelte kommunalbestyrelser steg fra et gennemsnit på 17 til omkring 27-29 pladser. De to lokalpolitiske mastodonter, Venstre og Socialdemokraterne, ville formentlig blive knap så dominerende som hidtil, da der ville indgå flere aktører i konstitueringsforhandlinger og det efterfølgende kommunalbestyrelsesarbejde.

Den landspolitiske interesse knyttede sig selvfølgelig til, hvorledes partiernes samlede vælgertilslutning blev samt til, hvorledes udfaldet blev i de store byer, ikke mindst i København. Socialdemokraternes formand Helle Thorning-Schmidt kastede sig meget aktivt ud i valgkampen til støtte for de lokale kandidater. Det var lidt af en satsning, da en tilbagegang for partiet uundgåeligt ville falde tilbage på en i forvejen trængt formand. Det omvendte var selvfølgelig håbet. Statsminister Anders Fogh Rasmussen derimod var meget mere tilbageholdende med at deltage i valgkampen.

Da stemmerne var talt op, og konstitueringerne forhandlet på plads, stod Socialdemokraterne som valgets vinder. Partiet havde op-

nået en fremgang ved kommunevalget fra 32,4 procent til 34,3 procent. Ikke overvældende, men en fremgang og, hvad der var nok så vigtigt, i hvert fald langt over de omkring 25 procent, som tilslutningen i de landspolitiske meningsmålinger viste. Venstre måtte notere en beskedent tilbagegang fra 28,3 procent til 27,5 procent. Udsvingene blandt de andre partier var tilsvarende meget beskedne, men alle de små partier opnåede som forventet en fremgang i mandater. Tilslutningen til de lokalpolitiske lister faldt fra 7,5 procent til 6,6 procent. De landspolitiske partiers kolonisering af lokalpolitikken fortsatte.

I 2001 var Venstre med 137 borgmestre mod Socialdemokraternes 82 blevet langt det største borgmesterparti. Det blev der byttet om på i 2005, idet Socialdemokraterne erobrede 45 mod Venstres 36. Socialdemokraterne bevarede magten i Ålborg, generobrede den fra Venstre i Århus, men tabte den i Odense, hvor den konservative Jan Boye blev den ene ud af de 11 borgmestre De Konservative vandt. Størst interesse havde der dog været om udfaldet i København. Her, hvor Socialdemokratiet havde siddet på overborgmesterposten uafbrudt siden begyndelsen af forrige århundrede, havde de borgerlige sat næsen op efter et systemskifte. Men udsigterne hertil mindskedes, jo nærmere man kom valgdatoen.

Det gavnede bestemt ikke det borgerlige alternativ, at Dansk Folkepartis spidskandidat Louise Frevert gerådede ud i et politisk stormvejr. Pressen kunne den 1. oktober berette, at der på hendes hjemmeside var nogle debatindlæg, som sammenlignede den muslimske fare med en kræftknode og påstod, at muslimske indvandrere mente, at det var deres ret at voldtage danske piger og slå danske borgere ned for fode. Dansk Folkepartis ledelse tog afstand fra indlæggene, og oplyste at de ikke var skrevet af hende selv, men af hendes webmaster Ebbe Talleruphuus. Hun

fralagde sig ansvaret, han blev indstillet til eksklusion af partiet, men meldte sig ud inden den blev eksekveret. Indlæggende blev fjernet fra hjemmesiden.

I et TV-interview påtog Louise Frevert sig eneansvaret for indholdet af sin valgbog. Her var der imidlertid afsnit, der havde megen lighed med passager i indlæggene, så den blev også fjernet fra hjemmesiden. Og da hun skiftede forklaring med hensyn til hvem, hende eller Ebbe Talleruphuus, der havde skrevet hele teksten i bogen, blev hun den 4. oktober kaldt til møde med Dansk Folkepartis partitop. Her kom hun, ifølge hende selv, ledelsen i forkøbet ved på mødet at meddele, at hun tog orlov fra Folketinget for at kunne hellige sig den kommunale valgkamp.

Begivenheden kastede en lang skygge hen over Dansk Folkepartis 10 års fødselsdag den 5. oktober. Det var blandt andet materiale af den karakter fra en ledende politiker i regeringens støtteparti, der fik mange til at mene, at tonen i den danske indvandrerdebat var blevet mere hård og fjendtlig. Den foreløbige ende på Frevertsagen var, at hun den 22. november blev frataget ordførerskabet på uddannelsesområdet, da hun vendte tilbage til Folketinget efter endt orlov.

Sagen havde den kommunalpolitiske konsekvens, at den radikale spidskandidat Klaus Bondam erklærede, at han ikke ville støtte den borgerlige blok, hvor Venstres Søren Pind var overborgmesterkandidat. De konservatives spidskandidat Mogens Lønborg var heller ikke udelt begejstret for Søren Pind, og det stod efterhånden klart, at Socialdemokraternes taktiske træk med at vælge Ritt Bjerregaard som deres overborgmesterkandidat ville bære frugt. Med 31 procent af stemmerne, en fremgang på 3,4 procentpoint, blev Socialdemokraterne den store vinder efterfulgt af Det Radikale Venstre, som med en fremgang på 3,8 procentpoint fik 10,1 procent, hvilket dog ikke stod mål med dets egne forventnin-

ger. Den store taber blev Venstre, som gik 7,6 procentpoint tilbage. Søren Pind trak sig på selve valgaftenen som Venstres leder i København og overlod lederskabet til Martin Geertsen.

Konstitueringen i København udviklede sig til en kaotisk, langstrakt og lidet klædelig forestilling. Den 16. november dannede Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre en valggruppe med 28 af de 55 mandater i Borgerrepræsentationen. Socialistisk Folkeparti dannede en anden valggruppe og Venstre, De Konservative og Dansk Folkeparti en tredje. Valggruppernes størrelse bestemmer, hvor mange borgmesterposter og andre politiske poster partierne inden for valggruppen kan opnå. Den 17. november forlod Wallait Khan fra Venstre den borgerlige valggruppe, som dermed manglede det mandat, der skulle give Mogens Lønborg en borgmesterpost. Den 18. november genåbnede Socialdemokraterne og de radikale konstitueringen og indgik en aftale med Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten om et samarbejde. Sammen med den aftale Socialistisk Folkeparti indgik med Wallait Khan, betød det, at de fire partier kunne sætte sig på seks af de syv borgmesterposter og dermed forhindre, at De Konservative fik en borgmesterpost. Som betaling fik Wallait Khan posten som 2. næstformand i Borgerrepræsentationen.

Den 29. november valgte han imidlertid at trække sig fra den post, da der blev sat spørgsmålstegn ved hans valgarhed og hans holdning til Hizb-ut-Tahrir samt den modstand mod ham, der kom til udtryk fra den nyvalgte pakistanske borgerrepræsentant Sikandar Malik Siddiques. At den socialdemokratiske ledelse på rådhuset lod sig inddrage i og påvirke af, hvad nogle benævnte et pakistanske klanopgør, fik Finn Rudaizky til den 2. december at opsiges sit 37-årige medlemskab af Socialdemokratiet. Han blev den 4. december fulgt af tidligere borgmester Winnie Berndtson. Hun tog skridtet fuldt ud og gik til den borgerlige fløj i protest mod, at

hun ikke kunne få den udvalgspost, hun ønskede. Dermed tippede balancen og De Konservatives Mogens Lønborg kunne igen blive borgmester.

Den 5. december var konstitueringen endelig på plads. Enkelte andre kommuner kunne på tilsvarende vis give en brilliant demonstration i politik, når det var – alt efter temperament – bedst eller når det var værst.

Regionsvalgene resulterede i, at Socialdemokraterne fik tre formandsposter og venstre to. Kun i Region Hovedstaden var der kamp til stregen, idet Det Radikale Venstres Kirsten Lee, som gerne selv ville være formand, længe modsatte sig, at tidligere amtsborgmester Vibeke Storm Rasmussen fik posten. Men det var, hvad det endte med.

Kristendemokraternes formand Marianne Karlslose havde annonceret, at hun trådte tilbage som formand, så derfor skulle partiet vælge en ny på landsmødet den 29.-30. oktober. Partiet havde tidligere demonstreret uenighed om den politiske kurs manifesteret blandt andet i forbindelse med navneskiftet fra Kristeligt Folkeparti til Kristendemokraterne, om holdningen til EU, og om til hvilken side i Folketinget partiet skulle hælde. De to favoritter til formandsposten repræsenterede da også denne uenighed. Den tidligere socialordfører Tove Videbæk fra Ringkjøbing Amt var EU-tilhænger, borgerligt orienteret og »traditionalist«, mens tidligere uddannelsesordfører Bodil Kornbek fra København var EU-skeptiker, mindre borgerligt orienteret og »fornyende«. Det blev Bodil Kornbek, der blev valgt med knap 64 procent af de 326 delegeredes stemmer.

Morgenavisen Jyllands-Posten havde opfordret medlemmer af danske bladtegneres forening til at tegne profeten Muhammed, som de så ham. 12 tegnere ud af cirka 40 havde besvaret henvendelsen og den 30. september bragte avisen de 12 tegninger vel vidende, at

avisen dermed overtrådte islams forbud mod at billedliggøre profeten Muhammed. Kulturredaktør Flemming Rose begrundede offentliggørelsen med, at det moderne sekulære samfund afvistes af nogle muslimer. De gjorde krav på en særstilling, når de insisterede på en særlig hensyntagen til egne religiøse følelser. Det var uforeneligt med et verdsligt demokrati og ytringsfrihed, hvor man måtte være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse. Muhammed-krisen tog sin begyndelse.

Offentliggørelsen udløste hård kritik fra muslimske kredse, og avisen modtog skriftlige og mundtlige trusler. Den 14. oktober måtte to af tegnerne på opfordring fra Politiets Efterretningstjeneste forlade deres bopæl og gå under jorden, fordi der var fremsat dødstrusler imod dem. Den 21. oktober afviste statsminister Anders Fogh Rasmussen i et svar på et brev af 12. oktober fra ambassadørerne fra 11 muslimske lande at mødes med dem for at drøfte den sag og muslimerenes forhold i det danske samfund. Det afslag var de stærkt utilfredse med.

Den ægyptiske ambassadør Mona Omar Attia fandt, at tegningerne udelukkende var en provokation, og at de intet havde med demokrati og ytringsfrihed at gøre. Hun og de øvrige ambassadører ville arbejde videre med sagen, da de fandt, at der var behov for at få belyst den risiko, der var ved at kritisere islam på den måde.

Blandt oppositionspartierne var der enighed om, at der ikke kunne gives køb på ytringsfriheden, men både den socialdemokratiske udenrigsordfører Jeppe Kofod, den radikale leder Marianne Jelved og Socialistisk Folkepartis formand Villy Søvndal mente, at statsministeren burde tage et møde med ambassadørerne. Dette fandt Pia Kjærsgaard absolut ingen grund til.

Sagen begyndte så småt at eskalere. Regeringen modtog en protestskrivelse fra Organization of The Islamic Conference (OIC) underskrevet af generalsekretæren på vegne af de 57 muslimske lande. Ungdomsorganisationen i det pakistanske parti Jamaat-e-Islami udlovede en dusør for at dræbe en af tegnerne, trusler som blev taget alvorligt af den danske ambassadør i Pakistan og af regeringen. Ægypten henvendte sig sammen med en række andre muslimske lande til FN, OECD og UNHCR, fordi den danske regering ikke ville mødes med ambassadørerne samtidig med, at de sendte delegationer til 21 islamske centre og Den arabiske Liga i forventning om, at det ville have en effekt på den danske regering med hensyn til at få en undskyldning for tegningerne.

Den 8. december vedtog OIC på et stats- og regeringschefmøde i Mekka en fordømmelse af vanhelligelsen af den hellige profet Muhammeds billede og understregede alle regerings ansvar for, at ytringsfriheden ikke kunne anvendes som påskud for at krænke religioner. Samme dag afleverede Islamisk Trossamfund i Danmark 16.000 protestunderskrifter i statsministeriet. Det havde givetvis også betydning, at rektoren for verdens mest respekterede uddannelsessted for sunnimuslimer, Al-Azhar universitetet, storimam Muhammad Said Tantawi udtrykte sin fordømmelse.

Den 20. december bragte Politiken et usædvanligt debatindlæg. 22 pensionerede danske ambassadører skrev blandt andet, at det havde klædt det demokratiske Danmark, om statsministeren havde imødekommet den anmodning om en samtale, som blev fremsat af de elleve fremmede ambassadører fra muslimske lande, ligesom de fandt, at de efter de seneste års skærpelse af den offentlige debat i Danmark nu var vidne til en tilspidsning af tonen, der kun kunne opfattes som en forfølgelse af det mindretal, som udgjordes af muslimske medborgere. De skrev videre, at det

aldrig havde været foreneligt med danske holdninger at udnytte friheden til bevidst at såre et mindretal på deres tro. Tidligere udenrigsminister og formand for Venstre Uffe Ellemann-Jensen og andre støttede eksdiplomaternes kritik.

Statsministeren begrundede igen den 21. december sin afvisning af at mødes med de muslimske ambassadører med, at der i deres brev var en klar opfordring til, at han skulle tage retlige skridt i forhold til pressen, og at han skulle tage skridt til at drage dem, der stod bag tegningerne til ansvar. Det hverken kunne eller ville han. Havde han gået med til at holde det ønskede møde, var det hans opfattelse, at han dermed ville have accepteret, at her var en relevant problemstilling, der kunne føres dialog om, men ytringsfriheden var absolut ikke til debat. Han afviste endvidere, at der skulle være en specielt hård tone i den danske udlændingebat.

I de sidste dage af 2005 erklærede lederen af den islamiske verdens kulturelle samarbejdsorganisation ISESCO, at han ville opfordre organisationens 57 muslimske medlemslande til at kappe alle politiske og økonomiske bånd til Danmark, hvis ikke regeringen undskyldte tegningerne. Den melding mente den ægyptiske ambassadør, man skulle tage seriøst, da organisationen havde en bred appel til verdens muslimer, og hvis ikke regeringen tog nye initiativer, ville muslimer verden over følge boykotten, og det internationale pres mod Danmark ville tage til i styrke.

Således var i store træk den brede offentligheds informationsniveau vedrørende Muhammed-krisen ved indgangen til 2006.